

Analys: Svårt att säga nej till kärnkraftbranschen

12 oktober 2017, kl 08:33

Skribent

Kerstin Lundell

Ämnen:

Kärnkraft Slutförvar

Strålsäkerhetsmyndigheten hade svårt att säga nej till kärnkraftbranschens förslag till slutförvar av använt bränsle. Det framgår från protokoll från möten på myndigheten.

I dokument från Strålsäkerhetsmyndighetens granskningsgrupp framgår att myndigheten har haft svårt att sätta ned foten mot kärnkraftbranschen. Blir det nej "har vi efter 40 års arbeten stora krav på att visa varför vi anser att de inte har förutsättningar för kravuppfyllelse. Våra argument måste vara mycket väl underbyggda". Så står det i ett protokoll från ett möte i april år 2016.

Det kan vara en förklaring till att granskningsgruppens egna siffror som visade en stråldos flera gånger större än tillåtet inte räckte för att myndigheten skulle avstyrka förslaget i sitt yrkande till Mark- och Miljödomstolen där förhandlingar nu inletts vid tingsrätten i Nacka.

Myndigheten liten i förhållande till industrin

Riksrevisionen konstaterade också i rapporten Strålsäkerhetsmyndighetens kärnkrafttillsyn i september i år att myndigheten är relativt liten i förhållande till kärnkraftindustrin. 300 personer och 450 miljoner i omsättning är inte mycket för en myndighet som ska kontrollera allt från strålning från mobiltelefoner till hur den väldiga kärnkraftbranschen som står för 40 procent av all elektricitet i landet hanterar säkerhetsfrågor.

Motparten SKB, Svensk Kärnbränslehantering AB, som myndigheten ska granska, har sedan 1970-talet spenderat 43 miljarder kronor på olika projekt och har 500 anställda som alla arbetar med förvar av kärnavfall. Bolaget ägs av Vattenfall AB, Forsmarks Kraftgrupp AB, OKG Aktiebolag och Eon Kärnkraft Sverige AB. Bara på forskning inom sitt eget område har bolaget 200 miljoner kronor att satsa per år, enligt en uträkning gjord 2009 av Sveriges Radios program Klotet. Det är svårt för kritiska forskare att få del av de forskningsanslagen.

Mycket står på spel

Mycket står på spel inför beslutet om förslaget för utbränt kärnbränsle. Tekniken som diskuteras marknadsförs även utomlands av dotterbolaget SKB International.

I interna dokument från myndighetens granskningsgrupp, som Sveriges Natur tagit del av, uttrycks också tankar kring vad ett nej skulle innebära flera gånger. Ett avslag kan leda till att "slutförvarsfrågan skjuts fram i tiden". Resultatet kan också bli att den förslagna metoden med kopparkapslar "kan komma att väljas bort."

Å andra sidan finns osäkerheten om förslaget verkligen är bra nog. Ett ja kan "även ses som att vi bedömer om tekniken överhuvudtaget är tillämplig vilket i nuläget det råder viss osäkerhet om den verkligen är". Ett nej skulle innebära att det blir "tydligt att SSM inte är övertygad" av förslaget och säkerhetsanalysen av det. Det skulle vara en fördel, enligt dokumentet som sammanfattar tankar kring kopparprocesser.

Förslaget behöver utvecklas

Det ser ut som om en vankelmödig grupp granskare till slut godkänner något de inte riktigt verkar tro på. "Det väsentliga i detta steg är om SKB visar att de har förutsättningar för kravuppfyllelse." I den intervju Sveriges Natur gör med företrädare för myndigheten framkommer också att de ser förslaget som något som behöver utvecklas, men de har ändå valt att i sitt yrkande till domstolen godkänna det.

Interna dokument från möten på myndigheten visar också att frågan om förslaget verkligen ger ett säkert förvar vägs mot politiska och praktiska konsekvenser av ett nej. Trots det hävdar myndigheten i yrkandet till Mark- och Miljödomstolen att bedömningen handlat om metod, plats och långsiktig säkerhet.

I domstolen har myndighetens företrädare argumenterat för att senare säkerhetsbedömningar skulle ta hand om osäkerheten. Det slutgiltiga godkännandet tas först när förvaret står färdigt.

Men en fråga som framfördes från rådmännen i Mark- och miljödomstolen var om myndigheten ens kan sätta stopp för något regeringen godkännt. För det som förhandlas i domstolen ska skickas vidare till regeringen. Den kommer också att få ett separat beslut från Strålsäkerhetsmyndigheten, som ska granska förslaget enligt kärntekniklagen. Om regeringens beslut fattas på skakig grund blir det säkert svårt att reparera i efterhand.

Talar samma språk

Under år 2009 arrangerades också Statens råd för kärnavfallsfrågor ett möte där problemen för myndigheten att hålla distans diskuterades. Underlaget var bland annat en rapport författad av Orla Vigsö, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, numera vid universitet i Göteborg och specialiserad på kriskommunikation.

Enligt rapporten från mötet kom Orla Vigsö fram till att SSM står på samma sida som SKB rent socialt. Han påstod inte att myndigheten är partisk men att den talar samma språk som industrin, vilket skulle kunna bero på gemensam teknisk- och vetenskaplig bakgrund. Det skulle skapa en samsyn mellan myndigheten och industrin, som skulle göra en kritisk granskning problematisk.

Utvecklades av professor från KTH

Under förhandlingen i domstolen satt representanter från myndigheten och bolaget på höger sida i salen, medan miljörörelsen och forskare från KTH satt på den vänstra. Från höger sidan formulerades uttalanden som visade att de som talade bemästrade den vetenskapliga vokabulären och gång på gång avfärdades de minst lika insatta personerna på andra sidan gången nedlåtande av Svensk kärnbränslehantering som "KTH-forskarna". KTH är Kungliga tekniska högskolan i Stockholm där många inom kärnkraftbranschen utbildats.

Faktum är att förslaget att använda kopparkapslar för slutförvaring av utbränt kärnbränsle utvecklades av en professor från KTH. Vid professorns institution doktorerade en person i granskningsgruppen hos Strålsäkerhetsmyndigheten. En annan person i gruppen hade uppdrag som konsult åt branschens bolag innan han började hos myndigheten.

Beroende bakom haveriet i Fukushima

Kärnkraftshaveriet i Fukushima satte ljuset på risken med att den granskande myndigheten har alltför nära förbindelser med den verksamhet som ska granskas. Det framgår av rapporten från en oberoende granskningskommission, The Fukushima Nuclear Accident Independent Investigation Commission. Den dömer ut de myndigheter som hade hand om tillsynen av kärnkraftverken för att de tog för stor hänsyn till dem som skulle granskas.

"Olyckan vid Tepcos kärnkraftverk i Fukushima var resultatet av att regeringen, tillsynsmyndigheterna och Tepco var i maskopi". Kommissionen hoppas att resten av världen ska lära av de japanska misstagen. Alltså: tillsynsmyndighet måste klara oberoendet gentemot dem som ska granskas.

Sveriges Natur granskar slutförvaret

LÄS MER: Strålsäkerhetsmyndigheten mörkade brister i slutförvaret

LÄS MER: Outredda risker kring utsläpp av kärnavfall

LÄS MER: Sista striden om kärnavfallet har inletts

LÄS MER: Bristande kontroll av kärnkraftverk

Mest läst just nu

- 1 Kör inte fast i valet av bildäck
- 2 Klimatforskaren som slutade flyga
- 3 Satsa på rätt elcykel
- 4 Klimatförändringarna får kalvfjället att växa igen
- 5 Holmen säljer skogar som skulle skyddas